

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 106/2011-50

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí pléna 5. októbra 2011 predbežne prerokoval návrh Krajského súdu v Prešove, zastúpeného predsedníčkou senátu JUDr. E. R., na začatie konania o súlade § 41 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 17 ods. 1, čl. 50 ods. 1 a čl. 141 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a takto

r o z h o d o l :

Návrh Krajského súdu v Prešove **p r i j í m a** na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 12. augusta 2010 doručený návrh Krajského súdu v Prešove (ďalej len „krajský súd“ alebo „navrhovateľ“) na začatie konania o súlade § 41 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“) s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 17 ods. 1, čl. 50 ods. 1 a čl. 141 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“).

2. Navrhovateľ návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov odôvodnil takto: ...«Za nesporné považuje krajský súd to, že nástroje, pomocou ktorých štát realizuje trestnoprávnu ochranu, predstavujú legitímne obmedzenie základných práv a slobôd, avšak len vtedy, ak sú tieto zákonodarcom formulované a následne na to oprávnenými orgánmi aplikované ústavne súladným spôsobom, t. j. tak, aby konkrétny nástroj a jeho aplikácia obstáli v teste proporcionality. Vzhľadom na to, že primeranosť zásahu do základných práv a slobôd je nutné posudzovať vždy vo vzťahu ku konkrétnemu verejnému záujmu, ktorý toto obmedzenie legitimizuje, považuje krajský súd za potrebné na tomto mieste poukázať na dôvodové správy k zákonom upravujúcim asperačnú zásadu, keďže práve v nich by mal byť tento verejný záujem formulovaný.

Prvý krát bola vyššie uvedená zásada zavedená do právneho poriadku Slovenskej republiky zákonom č. 171/2003 Z. z. ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Podľa dôvodovej správy k tomuto zákonu (viď. www.nrsr.sk, detaily parlamentnej tlače č. 151) dôvodom na vypracovanie tejto novely v tom čase účinného Trestného zákona bol vysoký stav násilnej kriminality na Slovensku a nemožnosť trvalej, resp. dostatočnej izolácie páchatel'ov tejto násilnej činnosti (platný Trestný zákon podľa predkladateľa neumožňoval napr. trvalú izoláciu páchatel'ov brutálnych vrážd alebo dostatočne dlhodobú izoláciu recidivistov). Cieľom predloženej novely Trestného zákona preto bolo sprísnenie trestov, izolácia najnebezpečnejších zločincov a tým vyššia bezpečnosť v spoločnosti. Novela tak zaviedla okrem iného zásadu „trikrát a dost“ a asperačnú zásadu. Pokiaľ ide o asperačnú zásadu, v dôvodovej správe sa konštatuje, že súd by mal mať možnosť v prípadoch reálnej konkurencie úmyselných trestných činov (spáchanie niekoľkých úmyselných trestných činov viacerými skutkami) zvýšiť hornú hranicu trestnej sadzby najťažšieho trestného činu o jednu tretinu a v prípade obzvlášť závažného recidivistu o jednu polovicu. V nadväznosti na to sa potom v dôvodovej správe k ustanoveniam § 42 a § 41 dnes účinného Trestného zákona konštatuje, že do nového zákona sa preberajú osvedčené ustanovenia o súhrnnom treste, ktorý sa ukladá podľa zásad pre ukladanie úhrnného trestu, pri ktorom sa zároveň stanovuje, že ten sa v prípade viacčinného súbehu ukladá nad jednou polovicou zákonom stanovenej trestnej sadzby zvýšenej o jednu tretinu (viď. www.nrsr.sk, detaily parlamentnej tlače č. 656).

Z uvedeného je zrejmé, že dôvodom zavedenia asperačnej zásady bolo dostatočne dlhodobou izoláciou páchatel'ov najzávažnejšej, najmä násilnej trestnej činnosti, ktorí sa jej dopúšťajú spravidla opakovane, zvýšiť ochranu spoločnosti. Ide nepochybne o legitímny cieľ. Otázkou však zostáva, či týmto návrhom napadnutá právna úprava je spôsobilá tento cieľ dosiahnuť. Posudzovanie racionálnej väzby medzi zákonodarcom sledovaným účelom a zvoleným normatívnym prostriedkom je pritom prvým kritériom, podľa ktorého sa posudzuje zachovanie princípu proporcionality. Ak sa zistí, že právna norma nie je spôsobilá ňou sledovaný účel dosiahnuť, ide zo strany zákonodarcu o prejav svojvôle, ktorý sa považuje za rozporný s princípom právneho štátu.

V tomto kontexte považuje krajský súd za podstatné, že podľa ustanovenia § 41 ods. 2 Trestného zákona sa asperačná zásada uplatní vždy, ak niekto vo viacčinnom súbehu (dvomi alebo viacerými skutkami) spácha dva alebo viac úmyselných trestných činov, z ktorých aspoň jeden je zločinom. Treba pritom zdôrazniť, že hoci podľa pôvodnej dôvodovej správy malo zavedenie asperačnej zásady vytvoriť možnosť prísnejšieho postihu „nebezpečných zločincov“, v skutočnosti sú súdy povinné (za splnenia uvedenej podmienky) asperačnú zásadu použiť bez ohľadu na to, či so zreteľom na individuálne zvláštnosti konkrétnych trestných činov, osobné vlastnosti a pomery páchatel'a je jej uplatnenie nevyhnutné. Zákonodarca teda vychádzal z predpokladu, že každý, kto vo viacčinnom súbehu spácha, čo i len dva úmyselné trestné činy, z ktorých aspoň jeden je zločinom, je automaticky natoľko nebezpečným páchatel'om, že v záujme ochrany spoločnosti musí byť postihnutý trestom odňatia slobody uloženým mu v rámci sprísnenej trestnej sadzby (podľa § 34 ods. 6 Trestného zákona v spojení s § 11 ods. 1 Trestného zákona mu súd v takom prípade musí vždy uložiť trest odňatia slobody). Podľa názoru krajského súdu uvedený predpoklad zákonodarcu, aj so zreteľom na okolnosti posudzovanej trestnej veci, nie je správny. Je nepochybné, že hoci mal obž. L. B. vo viacčinnom súbehu spáchať úmyselný prečin a zločin, s prihliadnutím na následky činov kladených mu za vinu, zavinenie, pohnútku, pomer priťažujúcich a poľahčujúcich okolností, jeho osobné pomery a možnosti nápravy, nemožno ho, ani v prípade, ak by bol uznaný vinným zo zločinu nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. d) Trestného zákona, označiť za tak nebezpečného páchatel'a, možnosti nápravy ktorého sú do takej miery sťažené, že v záujme

ochrany spoločnosti mu je nutné uložiť trest odňatia slobody prevyšujúci sedem rokov a štyri mesiace. Treba pritom zdôrazniť, že ide o dolnú hranicu v dôsledku asperačnej zásady zvýšenej trestnej sadzby.

Podľa presvedčenia krajského súdu z vyššie uvedeného vyplýva, že namietaná právna úprava svojimi dôsledkami vybočuje z medzí ňou sledovaného účelu, keďže dopadá aj na prípady, v ktorých racionálna väzba medzi cieľom a zvoleným normatívnym prostriedkom zjavne absentuje. Inak povedané, ustanovenie § 41 ods. 2 Trestného zákona sa podľa názoru krajského súdu vzťahuje aj na prípady, v ktorých nemožno nájsť žiaden rozumný dôvod, pre ktorý by trestné konania páchatel'a mali byť postihnuté sprísnenou trestnou sadzbou. Na tomto mieste považuje krajský súd za potrebné zopakovať, že primeraným (v zmysle čl. 1 ods. 1 a čl. 13 ods. 4 Ústavy) je len taký zásah do základných práv a slobôd, ktorý je v demokratickom a právnom štáte na dosiahnutie verejného záujmu (takýto zásah ospravedlňujúceho) nevyhnutný a sledovaný cieľ nemožno dosiahnuť miernejšími prostriedkami. Obmedzenie osobnej slobody zaručenej čl. 17 ods. 1 Ústavy nepodmienečným trestom odňatia slobody legitimizuje v Trestnom zákone vymedzený účel trestu, podstata ktorého spočíva v ochrane spoločnosti pred kriminalitou. V súlade s tým je účel trestu v ustanovení § 34 ods. 1 Trestného zákona koncipovaný ako súhrn čiastkových cieľov, ktoré spolu vytvárajú jeden celok. Páchatel'ovi ukladaný trest tak v sebe spája moment trestnej represie a prevencie vo vzťahu k nemu samotnému a to tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a zároveň vytvorí podmienky k tomu, aby viedol riadny život, ako aj moment výchovného pôsobenia na ostatných členov spoločnosti tým, že ich odradí od páchania trestných činov (generálna prevencia). Žiadne iné ciele nemožno trestom sledovať. Potrebu primeranosti trestu pritom vo svojej judikatúre uplatňuje aj Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), ktorý opakovane vyslovil, že hoci rozhodovanie o vine a vhodnom treste prislúcha výlučne národným súdom, cíti sa byť povinný zasiahnuť tam, kde existuje zjavný nepomer medzi závažnosťou činu a uloženým trestom (napr. rozhodnutia ESLP vo veci Nikolova a Velichkova proti Bulharsku z 20. decembra 2007 odsek a vo veci ALÌ a AYŞE DURAN proti Turecku z 8. apríla 2008). K tomu krajský súd pre úplnosť dodáva, že zmienené rozhodnutia ESLP sa síce týkajú prípadov porušenia čl. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd v dôsledku neprimerane nízkeho trestu, avšak podľa jeho názoru je nutné ESLP

formulovanú požiadavku, aby trest zodpovedal závažnosti konania, za ktoré je ukladaný, vzťahnúť aj na neprimerane prísne tresty.

Vychádzajúc z uvedeného možno uzavrieť, že princípu proporcionality bude zodpovedať len taká právna úprava, ktorá umožní súdu, úloha ktorého je pri rozhodovaní o treste nezastupiteľná (čl. 50 ods. 1 Ústavy), aby so zreteľom na individuálne zvláštnosti konkrétneho trestného činu, osobné vlastnosti a pomery páchatel'a, tomuto uložil len taký trest (pokiaľ ide o jeho druh a výmeru), ktorý bude na dosiahnutie jeho účelu nevyhnutný. Podľa názoru krajského súdu ustanovenie § 41 ods. 2 Trestného zákona týmto, z princípu proporcionality vyplývajúcim požiadavkám nezodpovedá, čím sa dostáva do rozporu s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 17 ods. 1 Ústavy.

Pokiaľ ide o spôsobilosť namietanej právnej úpravy dosiahnuť ňou sledovaný cieľ, podľa dôvodovej správy spočívajúci okrem iného aj v sprísnenom postihu recidivistov, upriamuje krajský súd pozornosť tiež na to, že podľa § 41 ods. 2 Trestného zákona v spojení s § 42 ods. 1 Trestného zákona prichádza uplatnenie asperačnej zásady, či už v rámci uloženia úhrnného alebo súhrnného trestu, do úvahy len v prípade viacčinného súbehu úmyselných trestných činov, z ktorých aspoň jeden je zločinom. V prípade recidívy (či už pravej alebo nepravej) o viacčinný súbeh nejde a teda pri trestnom postihu recidivistov sa asperačná zásada vôbec neuplatní (viď. napr. P. Š., F. P., S. R. Trestní zákon, 6. vydání, Praha: Nakladatelství C. H. Beck. 2004, s. 300 – 323). Paradoxne potom nastáva situácia, že pri splnení podmienok v § 41 ods. 2 Trestného zákona bude páchatel', ktorý s a dopustil ďalšieho trestného činu skôr, než bol varovaný odsudzujúcim rozsudkom týkajúcim sa jeho predchádzajúceho trestného činu, postihnutý v rámci prísnejšej trestnej sadzby, než páchatel', ktorý potom, čo už bol odsúdený za úmyselný trestný čin (hoci neprávoplatne), spácha ďalší zločin. Ak by teda obž. L. B. spáchal zločin nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekurzorov, ich držanie a obchodovanie s nimi podľa § 172 ods. 1 písm. d) Tr. zákona až potom, čo mu bol doručený trestný rozkaz týkajúci sa jeho skoršieho trestného činu, súd by mu v prípade uznania viny ukladal trest odňatia slobody v rámci základnej trestnej sadzby od štyroch do desiatich rokov, prípadne pri prevahe poľahčujúcich okolností v rozpätí od štyroch do ôsmich rokov. V konečnom dôsledku to znamená, že ako recidivistovi by obžalovanému síce boli uložené dva tresty, ich celková výmera by však mohla byť nižšia, než na dolnej hranici v dôsledku asperačnej

zásady zvýšenej trestnej sadzby uložený súhrnný trest, ktorý mu hrozí (horná hranica trestnej sadzby sa pritom u neho zvyšuje až na desať rokov a osem mesiacov). Aj z tohto pohľadu potom nemôže namietaná právna úprava podľa krajského súdu v teste proporcionality obstáť.

Okrem toho krajský súd poukazuje na to, že určujúcim znakom súdnej moci je jej nezávislosť. Táto pritom nie je samoučelná, ale je nevyhnutným predpokladom pre riadny výkon funkcií súdnej moci, keďže len nezávislé súdy ako jej nositelia, môžu zaistiť spravodlivú ochranu základných práv a slobôd jednotlivca. Toto základné ústavné poslanie súdov sa pri rozhodovaní o treste prejavuje v tom, že súd, poznajúc všetky relevantné skutočnosti, uloží páchatel'ovi len taký trest, ktorý je na dosiahnutie jeho účelu nevyhnutný. Tým, že namietaná právna úprava núti súdy, aby v prípade viacčinného súbehu úmyselného prečinu a zločinu automaticky uplatnili asperačnú zásadu, bez ohľadu na to, či je takéto sprísnenie trestu pre dosiahnutie jeho účelu nevyhnutné, podľa názoru krajského súdu neprípustne obmedzuje nezávislosť súdu pri rozhodovaní o treste, čo je v rozpore s čl. 50 ods. 1 a čl. 141 ods. 1 Ústavy.»

3. Návrhom na začatie konania o súlade právnych predpisov sa navrhovateľ domáha, aby ústavný súd návrh prijal na ďalšie konanie a po jeho meritórnom prerokovaní nálezom rozhodol tak, že „Ustanovenie § 41 ods. 2 Trestného zákona nie je v súlade s ustanoveniami čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 17 ods. 1, čl. 50 ods. 1 a čl. 141 ods. 1 Ústavy“.

II.

4. Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy ústavný súd rozhoduje o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas Národná rada Slovenskej republiky a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

5. Ústavný súd každý návrh na začatie konania podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej

len „zákon o ústavnom súde“) predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa a zisťuje, či nie sú dané dôvody na jeho odmietnutie podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania návrhy, na ktorých prerokovanie nemá právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený. Ak ústavný súd navrhovateľa na také nedostatky upozornil, uznesenie sa nemusí odôvodniť.

6. Ústavný súd návrh krajského súdu predbežne prerokoval a zistil, že na jeho prerokovanie má ústavou zverenú právomoc, návrh má zákonom predpísané náležitosti, nie je neprípustný a je podaný oprávnenou osobou. Pri predbežnom prerokovaní návrhu krajského súdu sa ústavný súd bližšie zaoberal aj otázkou, či návrh krajského súdu nie je zjavne neopodstatnený. Pri posúdení návrhu z pohľadu tohto zákonného kritéria ústavný súd dospel k záveru, že návrh navrhovateľa nie je zjavne neopodstatnený a jeho náležité posúdenie zo všetkých relevantných aspektov súladu, prípadne nesúladu napadnutého ustanovenia Trestného zákona vyžaduje, aby bol prijatý na ďalšie konanie. Ústavný súd preto týmto uznesením rozhodol o prijatí návrhu krajského súdu na ďalšie konanie.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 5. októbra 2011